

УДК 330.88

JEL Classification: D11, D61, L80, L81

АНАЛІЗ СТАНУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

orcid.org/ 0000-0001-9502-3317

Мавріна Марина Ігорівна, старший викладач кафедри фінансів і банківської справи, к.е.н., ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро, mavrina_m_i@pstu.edu

Maryna Mavrina, teacher of the department of finance and banking, Ph.D. in Economical Science, Pryazovsky State Technical University, **Dnipro, Ukraine**

Мавріна М.І. Аналіз стану економіки України у воєнний період.

Об'єктом дослідження є стан національної економіки та подальше її відновлення. Аналіз наукових публікацій показав, що максимум уваги приділяють глобальним масштабам та стратегічній інфраструктурі для вирішення проблем економічного становища, і зовсім не розглядають питання окремих середніх і малих підприємств. Які в свою чергу теж є частиною економіки і при ефективному управлінні і впровадженні сучасних методів не тільки управління, а й фінансування теж можуть зробити суттєвий ривок у розвитку. Тим самим забезпечивши робочі місця, регулярні виплати у бюджет та надходження валютної виручки у випадку експортерів.

Було отримано актуальні дані, які описують сучасний стан національної економіки, у порівнянні з довоєнним періодом. Розглянуто економічну модель шерінгу та сучасні методи фінансування як засоби для розвитку підприємництва у воєнний час. Проведено порівняння переваг та недоліки краудфандинга з традиційними методами фінансування бізнесу.

Сучасні інструментам залучення коштів, навіть у дуже складний час для розвитку економіки нашої країни, є напрямки для розширення та фінансування нових суспільно корисних проектів. Крім цього це дає можливість молодим спеціалістам не гаяти час на застарілих підприємствах, а створювати самим нові затребувані сучасністю робочі міста, та стимулювати молодь обирати для отримання у майбутньому висококваліфіковані професії.

Ключові слова: ВВП, війна, підприємство; безробіття; національна економіка; інфляція.

M. Mavrina. Analysis of the state of Ukraine's economy during the war period.

The object of the study is the impact of military actions on the current state of the national economy and its subsequent recovery.

The analysis of scientific publications showed that maximum attention is paid to the global scale and strategic infrastructure to solve the problems of the economic situation, and the issues of individual medium and small enterprises are not considered at all. Which, in turn, are also part of the economy and with effective management and implementation of modern methods of not only management, but also financing can also make a significant leap in development. Thereby providing jobs, regular payments to the budget and foreign exchange earnings in the case of exporters.

Up-to-date data describing the current state of the national economy compared to the pre-war period was obtained. The economic model of sharing and modern methods of financing as means for the development of entrepreneurship in wartime are considered. A comparison of the advantages and disadvantages of crowdfunding with traditional business financing methods is made.

Modern tools for attracting funds, even in a very difficult time for the development of our country's economy, have directions for expanding and financing new socially useful projects. In addition, it gives young specialists the opportunity not to waste time at outdated enterprises, but to create new working cities that are in demand by modernity, and to stimulate young people to choose highly qualified professions in the future.

Keywords: GDP, war, enterprise; unemployment; National economy; inflation.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. За рік війни економіка України скоротилася приблизно на 30%. Цьому сприяло декілька факторів. По перше, окупація значної частини південних територій. По друге, через руйнування критичної інфраструктури частина підприємств зазнали значних витрат. По третє, експортери втратили майже половину виручки через обмежене судноплавство Чорним морем. По четверте, майже всі вітчизняні підприємства, які значною мірою орієновані на внутрішній ринок, сильно постраждали через проблеми збуту своєї продукції. Частково цьому сприяла вимушена міграція співвітчизників за кордон.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Максим Самойлюк у своїй роботі [1] пояснив інтерактивними графіками з коментарями у якому стані знаходиться Українська економіка під час війни. Крім цього було детально розглянуто важливі питання, що стосуються ринку праці, іноземної фінансової допомоги, зовнішньої торгівлі, монетарної політики, інфляції, рівня ВВП, фіскальної політики тощо. Питанню «виживання» вітчизняної економіки присвячена робота Дмитра Шварца [2]. Юлія Свириденко у своїй статті [3] дуже детально розповіла про сьогоdnішній стан економіки та зробила прогноз на майбутнє, як саме потрібно все відновлювати. Загалом питанням впливу воєнних дій на сьогоdnішній стан та подальше відновлення національної економіки присвячено чи мало робіт економістів: Анастасія Зануда [4], Артур Салліван, Лілія Ржеутська [5], Тетяна Богдан [6] та інші.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Аналіз наукових публікацій показав, що максимум уваги приділяють глобальним масштабам та стратегічній інфраструктурі для вирішення проблем економічного становища, і зовсім не розглядають питання окремих середніх і малих підприємств. Які в свою чергу теж є частиною економіки і при ефективному управлінні і впровадженні сучасних методів не тільки управління, а й фінансування теж можуть зробити суттєвий ривок у розвитку. Тим самим забезпечивши робочі місця, регулярні виплати у бюджет та надходження валютної виручки у випадку експортерів.

Формування цілей (постановка завдання). Проаналізувати сучасний стан національної економіки, порівняти з довоєнним періодом. Розглянути економічну модель шерінгу та сучасні методи фінансування як засоби для розвитку підприємництва у воєнний час. Порівняння переваг та недоліки краудфандинга з традиційними методами фінансування бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо стан економіки нашої країни на початку 2023 року більш детально, використавши для цього показники з наступних напрямків: обсяг ВВП, індекси споживчих цін, рівень зайнятості і безробіття, розвиток міжнародної торгівлі. Далі розглянемо дані, які було отримано у результаті проведеного статистичного аналізу 2021-2022 років. У 2022 р. рівень реального ВВП України склав 3 865 780 млн. грн, що на 11% менше ніж у попередньому році табл.1.

Таблиця 1

Обсяг ВВП 2022 році у порівнянні з 2021 роком (млн. грн)

	Реальний ВВП за 2021 р.	Реальний ВВП за 2022 р.	Різниця (2022-2021 р.)	
1 кв	887884	943168	55284	6,23%
2 кв	987871	779070	-208801	-21,14%
3 кв	1243962	1077821	-166141	-13,36%
4 кв	1243865	1065721	-178144	-14,32%
рік	4363582	3865780	-497802	-11,41%

Джерело: складено авторами за даними [10]

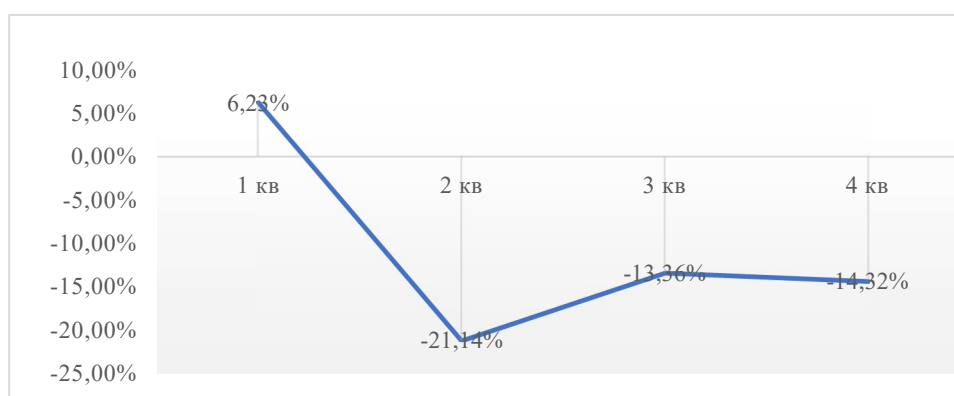


Рис. 1. Порівняння рівня ВВП 2022 року до 2021 року

З аналізу рис.1. можна побачити щоквартальну динаміку обсягу ВВП. Найбільший спад був у другому кварталі (-21%), після чого відбувся ріст приблизно на 7%. Якщо така динаміка збережеться, то у 2024 році Україна зможе відновити довоєнний рівень ВВП.

Розглянемо як змінились ціни у перший рік війни. Для цього порівняємо індекси споживчих цін за 2021-2023 роки (табл. 2, рис. 2)

Таблиця 2

Індекси споживчих цін за 2021-2023 роки					
Період	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
Січень	101,3	101,3	100,8	0	-0,5
Лютий	101	101,6	100,7	0,6	-0,9
Березень	101,7	104,5	101,5	2,8	-3
Квітень	100,7	103,1	100,2	2,4	-2,9
Травень	101,3	102,7		1,4	
Червень	100,2	103,1		2,9	
Липень	100,1	100,7		0,6	
Серпень	99,8	101,1		1,3	
Вересень	101,2	101,9		0,7	
Жовтень	100,9	102,5		1,6	
Листопад	100,8	100,7		-0,1	
Грудень	100,6	100,7		0,1	
За рік	110	126,6		16,6	

Джерело: складено авторами за даними [11]

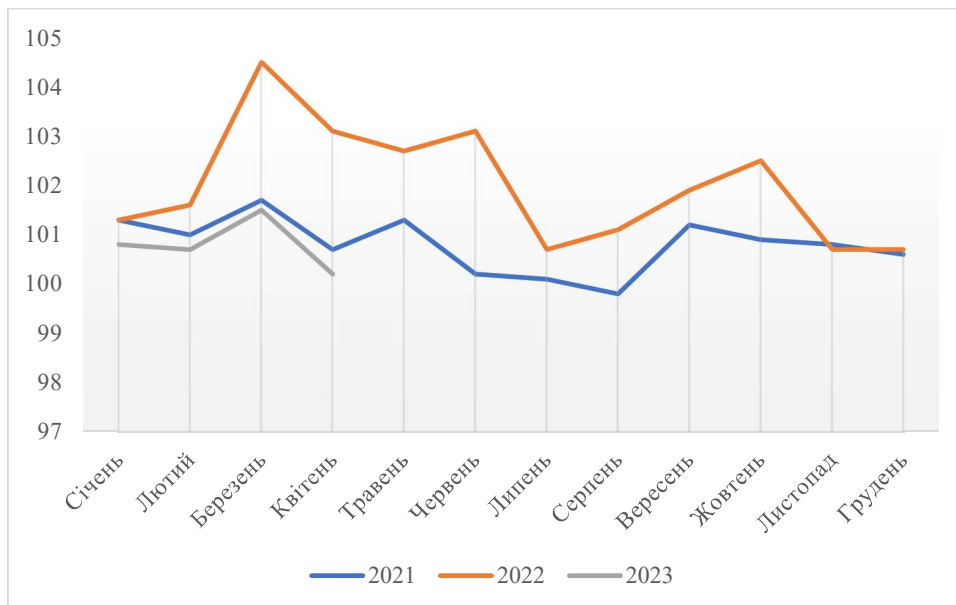


Рис. 2. Індекси споживчих цін за 2021-2023 роки

Аналіз споживчих цін за 2013-2021 років (табл. 2) свідчить про тенденцію стабілізації рівня цін. Так впродовж всього 2022 року ми спостерігали що місячне значне зростання відносно аналогічного періоду рівня цін 2021 року. Загалом ціни на всі споживчі товари за 2022 рік зросли на четверть. А вже за перший квартал 2023 року ми можемо побачити, як темп росту значно скоротився. Ця динаміка наглядно представлена на рис. 2.

Для підтвердження взаємозв'язку між початком воєнних дій та значним падінням рівня зовнішньої торгівлі товарами було складено зведену таблицю на підставі статистичних даних [7]. Результати з урахуванням сезонного коригування обсягів експорту-імпорту товарів представлено у табл. 3.

Таблиця 3

Зовнішня торгівля України товарами в з січня 2022 року по березень 2023 року (млн.дол. США)

Період	Експорт		Імпорт		Сальдо	
	сезонно скориговані дані	фактичні дані	сезонно скориговані дані	фактичні дані	сезонно скориговані дані	фактичні дані
Січень 2022	6535	6008,2	7390,9	6194,4	-855,9	-186,2
Лютий 2022	6021,8	5294,2	7033,6	6190	-1011,8	-895,8
Березень 2022	2629,4	2646,3	1702	1765,1	927,4	881,2
Квітень 2022	2685,1	2640,9	2823,5	2609,9	-138,4	31
Травень 2022	2849,5	2904,8	3857,9	3731,2	-1008,4	-826,4
Червень 2022	3361,2	3156,1	4849,9	4731,4	-1488,7	-1575,3
Липень 2022	3157,1	2905	4421,1	4641,3	-1264,0	-1736,3
Серпень 2022	3189,2	3348,4	4446	4542,4	-1256,8	-1194,0
Вересень 2022	4062,7	4135,4	4571,2	4652,2	-508,5	-516,8
Жовтень 2022	3775	3795,8	4838,9	4877,5	-1063,9	-1081,7
Листопад 2022	3541,7	3823,3	4921,6	5285,3	-1379,9	-1462,0
Грудень 2022	3361,7	3481,3	5353,6	6071,9	-1991,9	-2590,6
Січень 2023	3273,2	3127,8	5561	5042,1	-2287,8	-1914,3
Лютий 2023	3508	3327,3	5624,1	5130,8	-2116,1	-1803,5
Березень 2023	3544,9	3850,4	5404,2	5526,5	-1859,3	-1676,1

Джерело: складено авторами за даними [9]

У березні 2023р. порівняно із лютим 2023р. сезонно скориговані обсяги експорту зросли на 1,1%, імпорту скоротилися на 3,9%. Сезонно скориговане сальдо зовнішньої торгівлі в березні 2023р. було негативним і становило 1859,3 млн.дол. США. У лютому 2023р. також негативне – 2116,1 млн.дол. США. Загалом ми бачимо, що обсяг імпорту майже відновився, що не можна сказати за експорт, який зараз складає тільки половину від обсягів довоєнного часу табл. 3, рис. 3.

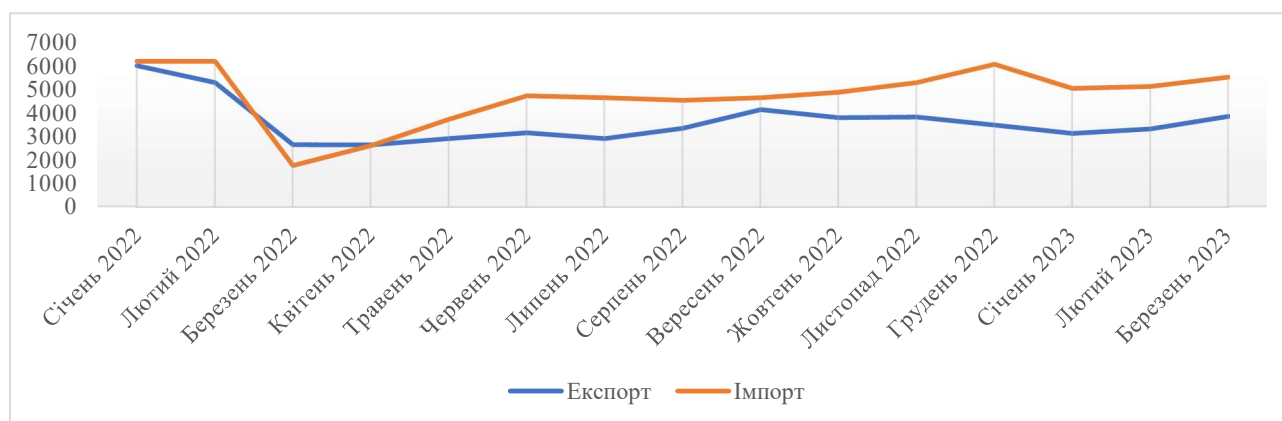


Рис. 3. Зовнішня торгівля України товарами в з січня 2022 року по березень 2023 року

Нажаль, на цей час ще немає повних демографічних даних, щоб проаналізувати 2022 рік. Тому розглянемо зайнятість населення у 2021 році, яка представлена в таблиці 4 – зведена таблиця за даними по зайнятості та безробіттю населення за 2021 рік.

Таблиця 4

Зведена таблиця за даними по зайнятості та безробіттю населення за 2021 рік

2021	Робоча сила за статтю		Зайнтті		Безробітні		Нефор мально зайняті
	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб/	%	тис. осіб
Усе населення віком 15 років і старше	17405, 0	54,6	15693,4	49,3	1711,6	9,8	3061,6
з нього					0,0		
15-70 років	17321, 6	61,8	15610,0	55,7	1711,6	9,9	3018,4
20-64 роки	17018, 3	71,9	15350,4	64,8	1667,9	9,8	
працездатного віку	16666, 8	72,7	14957,3	65,3	1709,5	10,3	
за віковими групами					0,0		
15-24 роки	1128,9	30,6	913,7	24,8	215,2	19,1	246,9
25-29 років	1839,0	77,7	1666,4	70,4	172,6	9,4	335,2
30-34 роки	2459,9	80,8	2252,3	74,0	207,6	8,4	428,0
35-39 років	2664,2	83,9	2380,3	75,0	283,9	10,7	413,8
40-49 років	4723,3	85,2	4258,4	76,8	464,9	9,8	751,4
50-59 років	3851,5	75,4	3486,2	68,3	365,3	9,5	663,4
60-70 років	654,8	12,8	652,7	12,8	2,1	0,3	179,7
71 рік і старше	83,4	2,2	83,4	2,2			43,2

Джерело: складено авторами за даними [9]

Як можна побачити з даних табл. 4 в Україні спостерігається старіння населення, тобто молоді майже втричі менше, ніж дорослого населення, яке впродовж ближчих 10 років вийде на пенсію і тим самим створить досить відчутне навантаження на бюджет країни. Крім того, це є показником того, що молоде населення віддає перевагу іншим країнам і просто мігрує. Ця ситуація була у мирний час, отже зараз скоріш за все стало ще складніше.

Аналіз представленої статистики в комплексі говорить про те, що воєнне вторгнення держави агресора хоча і значно вплинуло на економічний стан України в цілому, але вже у 2023 році намітилась позитивна тенденція росту.

Не зважаючи на вище перераховані проблеми, український бізнес після стрімкого падіння весною 2022 року, вже через рік майже відновився. Більшість підприємств відновили свої процеси. Найстабільніше працює ІТ-сектор, швидше за всіх пристосувались до нових умов – торгівля та сфера послуг.

Якщо динаміка розвитку економіки збережеться, то вже у 2024 році ми знову вийдемо на довоєнний рівень. Загалом на складний стан впливають ще декілька внутрішніх факторів, а саме: слабкий розвиток власного виробництва готової продукції для населення та бізнесу і як наслідок багато імпорту, рівень якого майже відразу повністю відновився, чого неможна сказати про експорт. Демографічне старіння населення, що також негативно впливає на темпи

відновлення економіки, наприклад, більшості підприємств складніше інтегрувати сучасні технологій в операційні процеси роботи.

Тепер розглянемо з точки зору власників бізнесу, чому економіка спільного споживання веде широке наступ на традиційні ринкові відносини і стає більш актуальним питання соціального підприємництва у сьогоднішній день? Економіка шерінгу сьогодні дуже популярна завдяки наступним причинам: по перше, будь який товар чи послугу можна отримати за підпискою, що в разі дешевше, ніж купувати одразу; по друге, не потрібно мати місце для зберігання великої кількості речей, адже людина користується тільки тій час, поки річ потрібна; по третє, за час користування споживач вирішує наскільки йому дійсно потрібна та чи інша річ або послуга, та не витрачає багато часу на роздуми про купівлю або продаж (у випадку, якщо щось не підійшло). Для бізнесу ця економічна модель теж дуже приваблива, адже в нього з'являються постійні клієнти, які платять щомісяця, тобто є постійні надходження. Крім цього, є можливість швидко масштабувати свою діяльність. Але є велике недолік на початку впровадження послуг шерінгу. Для успішної діяльності підприємству одразу на старті потрібні чималі ресурси для запуску. Через ряд причин не завжди вдається скористатись традиційними джерелами фінансування: самофінансування, пряме фінансування через механізми ринку капіталу, банківське кредитування, бюджетне фінансування і взаємне фінансування господарюючих суб'єктів. На заміну яким прийшли сучасні методи залучення вільних коштів, такі як краудфандинг та фінансування через гранати [10].

Краудфандинг, або його ще називають народне фінансування, яке відбувається завдяки колективній співпраці людей (донорів). Його суть полягає у тому, що добровольці об'єднують своїми ресурсами для підтримки цікавих і корисних для суспільства проектів (стартапів). Грант представляє собою форму цільової безоплатної субсидії з обов'язковим звітом про результати профінансованої роботи. Можна порівняти переваги та недоліки краудфандинга з традиційними методами фінансування бізнесу – табл. 4.

Таблиця 4

Порівняння переваг та недоліки краудфандинга з традиційними методами фінансування бізнесу

№	Спосіб фінансування	Переваги	Недоліки
1	Традиційні	1. Забезпечує нарощування фінансово-господарської діяльності	1. Часто бувають жорсткі обмеження в обсягах фінансування. 2. Ведення господарської діяльності якийсь час у борг. 3. Додаткове фінансове навантаження через плату за користування залученими коштами.
2	Краудфандинг	1. Джерела коштів найчастіше безкоштовні, або мають дуже низьку вартість. 2. У разі великої корисності для суспільства, можна отримати значно більшу суму фінансування ніж було подано у заявці.	Кошти можна отримати тільки через процедуру конкурсу. Треба вміти обґрунтувати доцільність проекту.

З наведеного порівняння бачимо, що сучасний метод фінансування є дешевим та досить ефективним інструментом залучення вільних ресурсів для запуску стартапів сучасної бізнес молоді. Треба виконати тільки одну важливу умову – придумати насправді важливий і суспільно корисний проект, щоб його змогли гідно оцінити бекери та надати свої кошти фаундерам.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Завдяки сучасним інструментам залучення коштів, навіть у дуже складний час для розвитку

економіки нашої країни, є напрямки для розширення та фінансування нових суспільно корисних проектів. Крім цього це дає можливість молодим спеціалістам не гаяти час на морально застарілих підприємствах, а створювати самим нові затребувані сучасністю робочі міста, та стимулювати молодь обирати для отримання у майбутньому висококваліфіковані професії.

Перелік використаних джерел

1. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. Офіційний сайт Центру економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
2. Шварц Д. Вирватись з мороку – як виживала та змінювалась економіка України за рік війни. Офіційний сайт Української незалежної агенції новин. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/virvatis-z-moroku-yak-vizhivala-ta-zminyuvalas-ekonomika-ukrajini-za-rik-viyuni-12157020.html>
3. Свириденко Ю. Українська економіка пережила найважчий рік за часи Незалежності: як ми вистояли та що далі? . Офіційний сайт інтернет видання «Українська правда» URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/30/695585/>
4. Зануда А. Як українська економіка пережила 2022 рік. Офіційний сайт інтернет видання BBC Ukraine. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64008306>
5. Як війна вплинула на економіку України? Офіційний сайт інтернет видання Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-vijna-vplinu-na-ekonomiku-ukraini/a-63093916>
6. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. Офіційний сайт інтернет видання LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Валовий внутрішній продукт. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/gdp>
9. Індекс інфляції. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation>
10. Антонюк Д., Буй Ю., Бережницька У., Савко О., Гориб І. Соціальне підприємництво як рушійна сила для зростання соціальних інновацій. *Science and Innovation*. 2023. Том 19, № 2. С. 17-30. DOI: <https://doi.org/10.15407/scine19.02.017>

References

1. 3. Samoiluk M. Tracker of the economy of Ukraine during the war. Official website of the Center for Economic Strategy. Access mode: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
2. 4. Schwartz D. Escape from the darkness - how the economy of Ukraine survived and changed during the year of the war. The official website of the Ukrainian Independent News Agency. Access mode: <https://www.unian.ua/economics/finance/virvatis-z-moroku-yak-vizhivala-ta-zminyuvalas-ekonomika-ukrajini-za-rik-viyuni-12157020.html>
3. 5. Svyridenko U. The Ukrainian economy experienced the most difficult year since independence: how did we survive and what's next? . Official website of the online publication "Ukrainian Pravda". Access mode: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/30/695585/>
4. 6. Zanuda A. How the Ukrainian economy survived the year 2022. The official website of the online edition BBC Ukraine. Access mode: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64008306>
5. 7. How did the war affect the economy of Ukraine? The official website of the online edition Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-vijna-vplinu-na-ekonomiku-ukraini/a-63093916>
6. Bohdan T. Financial and economic consequences of the war. The official website of the online edition LB.ua. Access mode: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html
7. Official website of State Statistics Service of Ukraine. Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Gross Domestic Product. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine. Access mode: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/gdp>
9. Inflation index. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine. Access mode: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation>
10. Antoniuk D., Bui Yu., Berezhytska U., Savko O., Hoby I. (2023) Social entrepreneurship as a driving force for the growth of social innovations. *Science and Innovation*, 19(2), 17-33. <https://doi.org/10.15407/scine19.02.017>